

Ungváry Rudolf
gépészmérnök, író

Életpályám

Budapest 1944–45-ös ostromának élményén keresztül láttam rá először érdemben arra, milyen következményei vannak a társadalmi létnek. „Árjának” minősülő család 8–9 éves gyermekeként éltem meg a fegyverek közvetlen hatalmát, a nyilasok által meggyilkolt zsidók és a harcokban elesett németek hulláit. Azóta nekem a társadalom az őserdő folytatása más eszközökkel.

A lassan kialakuló pártállamban megtanultam a színlelt alkalmazkodást, miközben gyűlöltem a politikai rendszert és a kommunistákat, akik azt a világot megteremtették, és tevőlegesen vagy lelkiileg támogatták, és akik elől – a nyilvánosság elől – el kellett rejtenem a valódi nézeteimet. 10 éves koromtól fogva hozzászóltam ehhez a fajta léthez, és 1989-ig azt hittem, egész életem ebben fog eltelni.

Az 1956-os forradalom csak egy villanásra tépte szét ezt a meghatározottságot: egyetemistaként néhány napig megéltem az önszerveződő emberek örömeit és reményeit, és a csőcselék lincselésének rettenetét. Ez utóbbi látványa és 1945 zsidó hulláinak emléke összeértek a lelkemben, és tapasztalattá vált, hogy a múlt jelen van, még ha egy ideig nem is látszik. A forradalom élményét a fegyverek személyesen átélt torkolattüze zárta le. Utána a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségének miskolci vezetőjeként néhány hónapig azzal áltattam magam, hogy nem térhet vissza az a kommunista diktatúra, amely korábban megszabta a társadalmi létemet. A letartóztatás 1957 elején, a vele járó atrocitások, a brutalitás okozta rettegés végleg meggyőzött arról, hogy a rossz nem pusztán a jónak a hiánya. Gyári munkásként, majd művelettervezőként dolgoztam, levelező tagozaton elvégeztem a műszaki egyetemet, hogy értékálló szakmám legyen.

Az 1950-es évek végén keletkezett prózai írásaimban annak a nyugat-európai avantgárdnak a szellemisége segítette kialakítani irodalmi műveim stílusát, amelyhez valójában semmi közöm sem volt. Ez az avantgárd a maga zabolátlanságával számomra megfelelő eszköz volt, hogy a forradalmat megint követő jogfosztottság közegében a szembeszegülés dinamikáját élhessem át és fogalmazhassam meg prózában.

Idővel rájöttem, hogy az avantgárd, amely akkoriban a forma felbontásával a szabadság és az ellenállás örömeivel ajándékozott meg, eredendően a polgári léttel való szembefordulást jelentette, és alapvetően a világ megváltására irányult. Mindazt, amitől megtanultam borzadni. Hiszen a kommunista eszméken alapuló pártállam maga példázta a baloldali ihletésű társadalmi-politikai megváltástörekvés gyalázatát. A megváltás, vagy ami a megváltásból egyáltalán földi halandó számára lehetséges, számomra személyes és nem társadalmi-politikai kérdés, és kizárólag a lélek dolga. A pártállamban az avantgárd szellemiséggel polgári létet igeneltem, és alapvetően elutasítottam a társadalom megváltásának diktatúrába vezető eszményét: olyasmire

használtam, amire nem teremtették.

Az 1968 utáni újbaldoliság nyugat-európai kibontakozása megrendítette az euro-atlanti demokráciák erejébe vetett hitemet. Noha nem tagadtam annak a mozgalomnak a megtermékenyítő hatását, fontosabb volt a tény, hogy mennyire könnyen és gyorsan estek újra áldozatul a társadalmi megváltás eszményének a polgári jólétben felnövő nemzedékek, és baloldali diktatúrákat voltak képesek kritikátlanul dicsérni. Az önáltatás dolgában semmiben sem különböztek az egykor a nemzeti szocializmusért lelkenedző német lakosságtól, vagy a Magyarországon 1948–1955 közötti, kommunistákkal rokonszenvező baloldaliaktól. Pont azoktól, akiknek az örökségével szemben felléptek. Az irodalom és a művészet klasszikus eszményei tudatosabbá váltak bennem.

Nem remélt felszabadulásom, s vele az 1989 után elkezdődő magyarországi jobbrtolódás ugyanolyan hatással volt rám, akárcsak a pártállami világ: megint megjelent a kizárólagos igazság követelménye, ezúttal a jobboldal részéről. E folyamat elementáris elutasítását a szépirodalom eszközeivel nem tudtam kifejezni: a politikai publicisztika, mint a politika afféle költészete volt az a keret, amelyben közvetlenül megfogalmazhattam a reakcióimat.

Eszmélésemtől kezdve elfogadhatatlan volt számomra a nemzetállam, s vele az államalkotó nemzet elsőbbsége, amely asszimilációra kényszeríti a területén élő többi, őshonos nemzetet. Azon sem tudom magam túltenni, hogy a baloldaliak jelentős része még mindig nem ugyanazzal a mércével méri ezt a kényszerasszimilációt, mint a többi társadalmi-gazdasági igazságtalanságot. Reménykedem abban, hogy ez a helyzet lassan megváltozik. Az állam nem a haza, akik ma egyenlőségjelet tesznek a kettő közé, azok ezt csak az elnyomást igazolására teszik. Az embernek több hazája is lehet, azaz több nemzethez is tartozhat. A hagyományos jobboldal ezt ugyanúgy nem képes elfogadni, ahogy nem fogadja el a hagyományos baloldal sem, de homlokegyenest más alapokon. A magyar jobboldalnak az a része, amely semmit sem tanult és semmit sem felejtett a múltból, immár kisajátította a hatalmat Magyarországon, és megteremtette a második, ezúttal jobboldali pártállamot. Ebben a rendszerben azokat, akik nem ezzel a jobboldallal értenek egyet, kirekesztik a magyarságból. A baloldali pártállam idején politikai alapon nem számítottam haladónak, a mostani pártállamban politikai alapon nem számítok magyarnak.

Közben az általam a tágabb kulturális otthonomnak (a tágabb hazámnak) érzett euro-atlanti világban minden jel szerint a teljesítőkéességük határához érkeztek el a demokráciák. A teljesen más kultúrákat képviselő bevándorlók a harmadik világból (és elsősorban az iszlám országaiból) minden jel szerint nem olvashatók be tökéletesen, és ennek nemcsak az az oka, hogy nem fordítanak erre kellő erőfeszítéseket Európában. Mivel a baloldaliak és a liberálisok jelentős része e téren is lépéshátrányban van, mert nem hajlandók szembenézni a túl nagy kulturális különbségek veszélyével a társadalmi egyensúlyra, a jobboldali válaszok erősödnek fel. E válaszokkal szemben nem tekintem magam jobboldalinak, és a hagyományos baloldali eszméket vallókkal szemben nem tekintem magam baloldalinak.

Alapvetően derűlátó vagyok: évezredek távlatokban van fejlődés, tökéletesedés vagy összetettebbé válás, további közeledés az értelmesebb léthez. Ehhez a megismerésen, s vele a megértésen keresztül vezet az út. Ahhoz, hogy járassunk is tovább rajta, időszerű lassan azt is megérteni, hogy mit jelent az, hogy megérteni.